

A „NŐ” MÍTOSZA AZ ISTENNŐ TEMPLOMBAN

A nő szakralitása

„Most, ha kimennék a természetbe, közeleg a tél, a levelek már lehullottak, csak az örökzöldek tülevelei zöldek, fák közt megbúvó árnyak, fényt csak a telihold hoz. Ha mi vagyunk a Föld, akkor mi vagyunk a sötétség, árnyék, elmúlás, ami áthatja a létezést, a félelmeket előhívja. Mi vagyunk a lehullott falevél, ami nemsokára elrothad, visszatér a földbe – mi is minden veszteséggel ezt éljük meg. Mi vagyunk a Hold arca, ami épp megtelik és már újra fogyni kezd, az állandó változás, a körforgás, az élet-halál tánca. Magunkban hordozzuk ezt a tudást, a Holddal minden hónapban végigjártasszuk ezt – mélyünk sötétjében hordozzuk az őskáosz lenyomatát, a megszűnésbe visszatérés emlékét. A bagoly, a mindent látó, az éjszaka sötétjébe meredő szeme is mi vagyunk, nem félünk belenézni a mélybe. A varjú sötétbe hívó szava, hangja megnyitja a világok közti kaput, meghalljuk a hangját. A barlang is mi vagyunk, nem félünk egyedül alászállni, nem félünk attól, akit lent találunk. A legnagyobb mélységből szárnyakat bontunk, repülni tudunk az égig minden veszteség, elmúlás, halál után. Mi vagyunk a levegő, az első lehelet, amivel az élet kezdődik, és az utolsó is, amivel az élet elszáll, a levegő vagyunk, ami maga az élet. Mi vagyunk a köd, ami az átjáró, tudjuk, hogyan kell átlépni a világok között. A csillagfény is mi vagyunk, ami vigyázza az álmat, az álmat, ami maga az üzenet, lelkünk üzenete. Az álmok álmodói és ismerői is mi vagyunk. A behavazott hegycsúcs vagyunk, ami összeér az éggel, ismerjük a mélység titkát, a halált, és éppen ezért nem félünk megmászni, azzal, aki érdemes rá. Mi vagyunk a felhő, az ég, a pont, ahol a határok összeérnek. A sasmadár röptében is ott vagyunk, szárnyunk van, ami magasra emel minket, és azt, akit szeretünk. De éles is a csőrünk, belevág a húsba, az igazságért, belevág a hazugság húsába. A szellő is mi vagyunk, ami finoman simogat, és elfújja a gondokat. De a forgószél is mi vagyunk, ami mindent elsöpör, mert néha csak ez segít, ez kell ahhoz, hogy megszülessen az új. Mi vagyunk a hótakaró, melengetjük az újat, őrzük, tápláljuk, átöleljük, akiket szeretünk, tudjuk, mikor kell olvadni, mikor kell a fejünket a földből kidugni – bármilyen mélyre tapostak is, fel tudjuk emelni a fejünket. Mi vagyunk a tavasz első nap-sugara, erőtlenségre, de melegít – fénye felolvasztja a jégbe zárt szívek páncélját. A tavaszi harmat is mi vagyunk

– ami áradó, liktető életet hoz, magunkból öntözzük azt, ami születik, újra és újra, visszatükrözzük az új-jászülető élet színeit. Mint a hattyúk, szürkeségünkben is ott a szépség, az ígélet. Mindig tudunk meglepetést okozni, mint a rút kiskacsa. Mint a páva, ezer szí-nünk, ezer lehetőségünk van, akinek szeme van rá, hogy meglássa, annak megmutatjuk. Tavasszal ébredő rügyek vagyunk, az életet kibontjuk magunkból, mint virág a kelyhét. Kitért virág vagyunk mi is, a befogadás, a kehely, ami túlsordulhat. Magunkban hordozzuk a Föld mélyéről előtörő vizet, ami tisztít, szomjat olt. Az eső is mi vagyunk, a könny, ami megtisztít, gyógyít, termékenyít. Mi vagyunk a Hold tükre a vízen, tükrökké változunk, mutatunk: nem félünk belenézni, és nem félünk mások érzelmektől, melyeket a tükrőben látunk – láttatunk. A sötét vizek is mi vagyunk, nem félünk minden védelem nélkül alámerülni, nem félünk magunkkal vinni azt, aki elég bátor, hogy velünk jöj-jön, és odalenn igazgyöngyöt találunk. Mi vagyunk a folyó, medret, partokat teremtünk és táplálunk. Áttépünk minden gátat, ha kell, elmosunk minden partot. Ami már nem termékeny, nem kedvező az új életnek, azt elmosuk. Érzelmekkel mások tetszhalott életét megtermékenyítjük újra. A Föld és ég vizei bennünk érnek össze. Mi vagyunk a tavasz mosolya, illata. A rózsaszirmai is mi vagyunk: puhák, bársonyosak, csábítanak a szerelemre, megnyílásra, gyönyörre. A testünk titkos hely, akár a tülzliliom virága: kívül fekete, a közepén vörösen izzik – a kehely mélyén ott a vörös szenvedély. Mi vagyunk a tavasz páros tánca, a csábító pillantás, simulás, közelség, násztánc, a testi szerelem, gyönyör beavatói vagyunk. De mi vagyunk a tüske is a rózsán, a szirmainkkal elbódítunk, magunkat és másokat is megsebzünk, hogy tudjunk gyógyulni, és szeretni. És a nyár, a tüzes narancsszín, a meleg napsugár, lángba borító melegség bennünk lakik, az otthon melege, ami összetart, ha akarjuk, a tűz táncol, vadul lobog, de nem tűr határokat. A parázs is mi vagyunk, az elégett tűzben érték lakik: a szenvedélyben elégni, és újra tüzet lehet belőle gyújtani. A vulkánok tüze is mi vagyunk, haragunk tombol, feltör a mélyből, eláraszt, lángol. Mi vagyunk a cica simogató mancsai, a dorombolása, simogatása. De az oroszlán éles fogai, karmai, üvöltése is mi vagyunk. Napraforgók vagyunk a beérett búzamezőn, mindig megtaláljuk a fényt ami felé fordulhatunk, ami a reményt adja. A kenyér illata is mi vagyunk, a táplálás, az étel, ami a lelkünket hordozza.

És a beért őszibarack is mi vagyunk, ami illatos, zamatos, mindig új íz annak, aki minket valóban odaadón ízelelni vagyunk. Mi vagyunk a természet, a táj, testünk a dombok és völgyek. A szarvas anya vigyázó szeme vagyunk, amik szeretteink útját kísérik, ha kell, magunkból mindent feláldozunk. Agancsunkat a jégkorszakban még hordtuk, merjük őket újra használni. A föld vagyunk – megtámasztjuk szeretteink lépteit síma, gyönyörteljes útként. A megnyíló föld ereje vagyunk, ami magába temeti azt, aki az ajándékát nem tiszteli. Az ősszel, életünk derekán is szépek vagyunk, tudunk elkápráztatni, újat mutatni. Az öregség derekán is tudunk alkotni, teremteni, táplálni, mert erő lakik bennünk – köszikla vagyunk, amin nem fog sem az idő, sem az elemek. Készek vagyunk porszemmé változni, majd újra kösziklává. Bölcsesség lakik bennünk, a Földé, a Föld emlékezetét, szavát magunkba kódolva hordjuk. Mélybe nyúló gyökereink vannak, életeken, generációkon érnek át, szilárdan, megtartják azt, aki nekik támaszkodik. Leány, Szűz, Szajha, Öregasszony vagyunk. A Tűzhely asszonyai vagyunk, a tüzet őrizzük évezredek óta. Amazonok, harcos nők vagyunk. Vízholdó asszonyok, akik vízzel itatnak, és Sellők vagyunk, akik lerántanak a mélybe. Angyalok vagyunk, szárnyaink közé vesszük azt, akit szeretünk, és Hárpiaák is vagyunk, széttépjük azt, akinek erre van szüksége. Anyák vagyunk, akik táplálják és nevelik gyermekeiket, és nők, akik el tudják őket engedni.

Királynők vagyunk, akiknek trónunkon hódolnak a férfiak. Szeretők vagyunk, akik tudják a kedvesben látni az istent. Bábaasszonyok és Siratóasszonyok vagyunk. Papnők vagyunk, Varázslóasszonyok, Boszorkányok – őrizzük az igazságot, amit a csontjainkban érzünk, nekünk nem parancsol senki”.

Kutatómunkámat egy olyan templomban végeztem, aminek tagjai magukat az Istennő-kultuszhoz tartozónak vallják. A kulturális antropológia módszereivel vizsgáltam mítoszaikat és rítusaikat, azaz hitvilágukat.

Az Istennő-kultusz Nagy-Britanniából indult harmincöt éve, amikor is a magyarországi templom alapítójának tanítója „visszakutatta”¹¹⁸ az ottani

118 Ezt a fogalmat az interjúk során a papnők maguk használták, ezért nevezem én is a továbbiakban a templomot alapító papnő kutatómunkáját így. Ennek során különböző forrásokból (pl. mesékből, mítoszokból, régészeti leletekből), az általa megismert angliai év-körhöz hasonlóan felépítette a kárpát-medencei változatot. A továbbiakban a dőlt betűvel, idézőjelbe tett szavak vagy szövegrészeket kutató közösségetől származnak (az interjúrészleteket lábjegyzetben külön jelölöm).

népmesékből, népszokásokból, helységnevekből az ottani Istennő-mítoszokat és év-kört. Hazánkban 2006 óta működik az a templom, ahol terepmunkámat is végeztem. Az alapító papnő Glastonburyben kapta beavatását, az ottani, három éves pap/nő-képzésével¹¹⁹ egyszerre indította el Magyarországon is a templomot és a kintihez hasonló képzést, és közben folyamatosan kutatta a Kárpát-medence Istennőre visszavezethető mítoszeit. A templom tagjainak hitvilága komplex: keverednek benne újpogány,¹²⁰ spirituális motívumok számos vallásból vagy hagyományból átvett mítoszokkal és rítusokkal. Elképzelésük szerint a világ számos isten- és istennő-ábrázolása, mitikus alakja egyvalakire vezethető vissza, az Istennőre (Ósanyára, Földanyára), aki magában foglalja a férfi és a női minőséget is. Ettől az Istennőtől született minden ember, nem büntet, csak jót akar gyermekeinek, és mindent megad nekik. Magyarországon az angol év-kör még kiegészült sajátos és hagyományos közép-európai és Kárpát-medencei mesei alakokkal, szentekkel, a népi hagyományok és hitvilág elemeivel. Ennek megfelelően szimbolikája is igen változatos, szimbólum-világában kiemelt szerepet kapnak a természeti képek és a nőiség ábrázolása. Hivatalosan ez a közösség nem egyház. Magyaráztatuk szerint az „egyház” szó jelentése „szent ház”, a magyar hagyományban ez – azaz a szent ház – a jurta volt; ebből a megközelítésből ez a lakás is „szent ház” lehet. Ugyanakkor szembehelyezkednek a dogmatikus egyházakkal, amint azt később látni fogjuk. Éppen ezért én sem tekintem egyháznak. Szektaként sem definiálhatjuk, mivel az alapvetően keresztény hagyományokat feltételezne. A templomot alapító papnő mozgalmukat Istennő-kultuszként definiálja, így én is ezt a kategóriát használom. Az európai terminológiában a kultusz-fogalom sokban hasonlít a szekta-fogalomra (pl. szigorú szabályok követése, a vezető kiemelten fontos szerepe), és így mindkettő általában negatív felhanggal szerepel. Ezek a jellemzők vizsgált közösségünkönél azonban nincsenek jelen, így inkább definiálnám New Age¹²¹ mozgalomként.

A templomban nincsen hivatalos tagság, a Pap/nő Iskolában három évfolyamon nagyjából harmin-

119 A pap/nő kifejezés ilyen elválasztása az alapító papnőtől származik. Azt jelzi, hogy ez a szó magában foglalja a férfi és női minőséget is.

120 „Újpogány” (angolul *neopagan*) alatt összefoglalva a kereszténység előtti vallások XX. századi „újjaledt” változatait értem. (Lásd pl. York 2003).

121 Erről bővebben lásd: Melton 1990.

can tanulnak, ők alkotják a szertartások „magját” is. Ezen kívül egyébként igen változatos körökből kerülnek ki a szertartások résztvevői, néhányuk rendszeresen visszatér, mások csak egy-két alkalommal. Egy-egy rítuson 5-30 fő jelenik meg (léteznek egyéni gyógyító, terápiás alkalmak is, itt csak a terápiát végző, és az azt igénybe vevő egyén van jelen), többségében nők, de egyre több férfi érdeklődik (ez nagyjából öt-tíz férfit jelent).

A fenti elbeszélés egy templomi csoportban hangzott el. Minden héten összejártunk a minket vezető papnővel öten, hogy tanuljunk az év-kör-ről (a csoport neve is Év-kör Csoport volt), arról, mikor mi történik a természetben, és ez miben segíthet saját életünk jobbá tételén. Az év-kör az a központi szimbólum, ami hitviláguk tulajdonképpen minden dimenzióját egyesíti: nyolc időszakra osztják, az évszakoknak megfelelően, mindegyiknek megvannak jellegzetes attribútumai (természeti elemek, állatok, talizmánok, az adott időszakhoz kötött Istenő-alakok); a természetben túl pedig a női életszakaszokra is rávetíthető.

Egy alkalommal a minket vezető papnő arról kérdezett, mit gondolunk, milyen a nő. Csoporttársaim mindenfélét mondtak: erős, tüzes, gyengéd, anya, még sorolhatnám. Azután hogy lássuk, mennyire összetett a nő, képeket vetített, természetfotókat, festményeket, mindenfélét vegyesen, és közben a fentieket mesélte el. Jobban talán magam sem szemléltethetném ezt a fajta komplexitást, a szimbólumok ilyen sokféleségét. Az elbeszélés sűrítve magában foglalja a női szentség aspektusait.

Látható, hogy a nő itt tökéletes egységet mutat a természettel: nem csak a Földdel, hanem mindenféle állatokkal és természeti elemekkel. Erre utalnak azok a képek, ahol a nő, mint madár (sas, bagoly), harcos oroszlán, vagy éppen szarvas jelenik meg, de felfedezhetünk párhuzamot a rózsával, rügyekkel, csillagfényel, földdel, vízzel, stb. is.

Az elbeszélés első részében az év-kör időszakainak szimbolikája köszön vissza, azaz a halott, sötét földtől és a barlang mélyétől indulva (ahol a varjú és bagoly az állatok) jutunk a levegő elem (jelképei itt sas, csillagfény, hó, havas hegycsúcs), majd a víz-elem uralta időszakon (amit itt a szellő, víz, napsugár, hattyú, rügy, virág jelez) át a szerelemig (rózsa, meleg, fény, macska, oroszlán). Utána, az év-körnek megfelelően jönnek az anyaság és öregség jelképei (előbbinél kenyér, Barack, SzarvasAnya, utóbbinál kőszikla, gyökér). Az év-kör szimbolikája tehát igen gazdagon írja le nemcsak a természet, de a női élet

változásait is. Az elbeszélés második részében ismert női minőségeket gyűjtött össze a papnő, úgy is, mint Leány, Szűz, Szajha, Anya (ez kiemelten szerepel), Öregasszony. Misztikusabb minőségek a Tűzhely Őrzője, az Amazon, vagy a Vízholdó, és olyan mitológiai alakok is megjelennek, mint Sellők, Hárpiák, vagy Angyalok. Végül olyan, a magyar népi hagyományban is ismert nőalakok következnek, mint Bábaasszony, Siratóasszony, Varázslóasszony, Boszorkány. Ez utóbbiak Dömötör Tekla magyarázatában a hagyomány szerint férfiak és nők is lehettek, úgy tartották, egyszerre gyógyíthatnak és hozhatnak rontást. Sokszor gondolták azt, hogy a bábák egyben boszorkányok is (bábaboszorkány néven emlegették őket). További nőalak melyről ír, a sellő, aki szépen éneklő, félig nő, félig hal alakú lény, de ha közel mennek hozzá, eltűnik a vízben. A magyar hagyomány szerint ugyancsak félelmetes alakok voltak a Szépasszonyok, Kisasszonyok, Tündérek – ők is gyakori szereplői kutatott közösségem történeteinek. A szépasszonyokról úgy tartották, rosszindulatú, női démonok, akik bárkire rontást hozhatnak, és a kisasszonyokhoz hasonlóan sokszor táncolva jelennek meg; kettőjük közt az a különbség, hogy a kisasszonyok csak férfiakra veszélyesek. A néphit tündérei nem azonosak a népmeseiekkel: előbbieket veszélyesek, éjjel járnak, énekelnek, sokszor a vizek alatt, vagy az erdőkben laknak (Dömötör 1982).

Ezen alakok szerepeltetése nem azért fontos, hogy a jelenlévők egyet-egyét kiválasztva azokkal azonosuljanak. A cél, éppen ellenkezőleg, hogy egyszerre mutassák be a női szépséget, erőt és gyengédséget, a törődést és azt a fajta rejtett energiát, mely a nő titokzatosságát adja. Szentségét is ez a komplexitás adja, az, hogy egyszerre kapcsolódik a természethez és a kultúrához (v.ö. Ortner 2003). Ahogyan Eliade is fogalmaz: „A nő tehát misztikus módon összekapcsolódik a földdel, a szülés pedig a föld termékenységének emberi változata (...) A nő szakralitása a föld szentségéből ered” (Eliade 2009:133). Ugyanígy vélekednek az Istenőt követők is; a nő az, aki gyermeket tud világra hozni, aki közelebb áll a természethez, érzékenyebb annak energiáira, rezdüléseire.

Ennek jele, a menstruáció, ahogyan ők nevezik, a „vérmisztérium”, vagy „Holdvér” – a Hold az elbeszélésben is szerepel, mint a nők jelképe – összeköti a női nemet: „*Ez rengeteg embernek a gyökérpontja is. Ez nem kettőnek, nem háromnak, nem harmincnak, nem száznak, hanem, hogy igazából mindannyiunknak. Szóval, hogy hol találko-*

zunk... hát adott esetben a menstruáció. Hát mennyi-
 en menstrálunk! Érted? Hát ezek mind összekönek
 minket. Rengeteg dolog van, ami ezáltal... éled is ben-
 nünk”.¹²² Interjúalanyom legutolsó kifejezésével arra
 utal, hogy a menstruáció rengeteg energiát szabadít
 fel a nőkben: „...Ez egy csomó kreativitást tartalmaz,
 egy csomó energia. És hogy egy nagyon tiszta energia.
 És hogy igazából ez a mi vérünk, ez a mi holdvérünk,
 ezzel te... oda-vissza hat rád, töltekezhetsz vele”.¹²³
 Amellett, hogy a felszabaduló kreatív energiák mi-
 lyen pozitív hatással lehetnek a nőre vagy környeze-
 tére, a menstruáció alatt kutatott közösségem sze-
 rint „(...) ebben az időszakban a világok közti fátyol
 így nagyon elvékonyodik, és sokkal közelebb vagyunk
 így az égiekhez, bárkihez, nevezzük őt Istennőnek,
 angyalnak vagy a Jóistennek. Én nem szeretem eze-
 ket nevével nevezni, mert mindenki máshogy értelmezi
 ezeket a szavakat, öhm... így hát ez már eleve egy
 ilyen fantasztikus dolog (nevet), szerintem. A másik
 az, hogy akkor, amikor menstrál az ember, akkor
 egy csomó elengedése van, tehát akkor tisztul meg, ami
 szintén ünneplésre méltó (mosolyog), szerintem. (...) Hát pont az egyik papnő mesélte, ő ott volt egy szer-
 tartáson, hogy ő mindig ilyenkor így megajándékozza
 magát és megünnepli, és erre mondtam, hogy Ūristen,
 ez tők fantasztikus, én is szeretném, minimum azt,
 hogy egy napig megülni, hogy ez milyen jó dolog. Mert
 szerintem a nőknek kilencven százaléka úgy éli meg
 a menstruációt, hogy Ūristen, már megint?! És akkor
 így jön a fáj a hasam, fáradt vagyok, aludnék, nyugős
 vagyok, ilyesmi, és én ezt nem szeretném élni”.¹²⁴ Az
 Istennő tanításai szerinti élet – legyen az papnő-
 ség, vagy csak sajátos spiritualitás – szerintük tehát
 segít, hogy az egyén másképp lássa az élet sokféle
 helyzetét, pl. a nők saját menstruációjukat. Több
 beszélgetőtársam úgy fogalmazott, áttörésként élte
 meg, amikor rájött, az addigi gyakorlatától eltérő-
 en is megélheti ezeket a testi-lelki folyamatokat.
 Felfedezik és megünneplik ebből fakadó szentségük-
 et, melyről úgy gondolják, mindenkinek sajátja,
 és mindenkinek adott a lehetősége ezt felfedezni
 önmagában. Másképpen értelmeződik ugyanis
 itt a szentség és tisztátalanság fogalma, nem válik
 el olyan élesen: mivel mindent az Istennő terem-
 tett, minden szent és szép. Így lehetséges az, hogy
 a még napjaink társadalmában is tisztátalannak,
 szennyezettnek tekintett menstruáció és vér átérte-
 meződik, és a szakralitás egyik szimbóluma lesz. A
 vér tisztátalansága miatt a primitív társadalmakban

elkülönítették a nőket ebben az időszakban, ezzel
 pedig kinyilvánították a férfi felsőbbrendűséget,
 elkülönítették a férfi és női társadalmi szférákat.
 A szennyezési szabályok alapvető funkciója Mary
 Douglas szerint az, hogy az erkölcsi szféra kétér-
 telműsége csökkenjen, formái leegyszerűsödjenek
 (Douglas 2003). Azzal tehát, hogy kivonták ezt az
 elemet a tisztátalanság kategóriája alól, egyben át is
 helyezték annak határvonalait, azaz megteremtették
 annak lehetőségét, hogy szentté váljon. Azzal pedig,
 hogy a menstruációt átértelmezték, átalakult a nők
 helyzete is ebben a világképben.

A nők, mivel szerintük közelebb állnak a termé-
 szethez, fogékonyabbak is az Istennő tanításaira.
 „A nők talán jobban keresnek... valamit, mint a fér-
 fiak”.¹²⁵ Azaz nyitottabbak a spiritualitás felé, köny-
 nyebben befogadják az Istennő tanításait.

A „patriarchális” világ

Vajon a 21. században mi teszi olyan fontossá
 ezt a fajta visszatérést természethez, a spirituális
 útkeresést? Kutatásom során a nőiség szentségével
 kapcsolatban sokszor felmerült a „patriarchalitás”
 kérdése. A továbbiakban erről lesz szó, és arról, hogy
 szerintük mennyiben változtat ez a nők helyzetén.

A templomot alapító papnő az év-kör „vissza-
 kutatása” és kidolgozása, illetve angliai tanulmányai
 alatt felépített egy olyan történelem-rekonstruk-
 ciót is, mely a kőkort egyfajta idilli béke-időként
 interpretálja. Hasonlóan gondolkoznak világszerte
 az Istennő követői: akkoriban az ember és a termé-
 szet kapcsolata szoros volt, egy ritmusban léteztek,
 mindenben az Istennőt tisztelték. Nem létezett
 szociális hierarchia, erőszak vagy háborúk – utóbbi
 azzal bizonyítható szerinte, hogy olyan faluépítési
 mintákat követtek, melynek eredményeként a fal-
 vak esetleges támadás esetén nem lettek volna véd-
 hetők. A vaskor előtti leletek többsége mindennapi
 használati tárgy, vadászfegyver (nem pedig harci
 fegyverek), ezek a tárgyak tele vannak rituális dí-
 szítésekkel. Ebben az ötezer évben úgy élt az embe-
 riség, hogy nem választotta külön a szellemi és a
 mindennapit. Nem osztotta fel a világot spirituális-
 ra és profánra, hanem ez a kettő együtt létezett. A
 vaskortól azonban ez megfordult, a hangsúly áthe-
 lyeződött, ez leginkább a megtalált tárgyi emléke-
 ken figyelhető meg: megjelentek a harci fegyverek,
 és a gazdagságot – és ezáltal a társadalmi hierarchi-
 át – szimbolizáló ékszerek.

122 Részlet G.K.-val készült egyik interjúmból.

123 Részlet G.K.-val készült egyik interjúmból.

124 Részlet T.M.-mel készült egyik interjúmból.

125 Részlet G.K.-val készült egyik interjúmból.

Az ekkoriban Európában feltárt emlékek szerint egységes világképet mutatnak: a szobrok, a rajtuk található szimbólumok egy olyan hitrendszerre utalnak, ami a természet ciklikus mozgását írja le, ráadásul a szobrok többsége női alakot ábrázol. Fontos azzal a részünkkel összekapcsolódnunk, aki emlékszik arra, hogy ötezer évig háború nélkül éltünk, mert akkor ebben a világban is könnyebb lesz így élni. De ez szerinte egy egyéni út. A mi civilizációnk már az elmében él több ezer éve. Ez az elképzelés szorosan kapcsolódik a nőiség fentebb tárgyalt mítoszához, ugyanakkor érdemes megvizsgálnunk azt is, vajon ez a fajta édeni állapot azonos-e a Turner-i *communitas* elméletében bemutatottakkal, hiszen itt is egyenlőség és szolidaritás létezett kutatott közösségem szerint.

Ez az idilli állapot, amelyben békében és egyenlőségben éltek az emberek, matriarchátusban valósult meg. De szerintük ez nem azt jelenti, hogy akkoriban a férfiak alávettként éltek volna a nőkhez képest, egyszerűen a közösségek szellemi vezetői nők voltak, és sokkal erősebbek voltak a női energiák. Több magyarázat is létezik arra, hogy mi történhetett a vaskorban. Egyesek szerint akkor állt be a változás, amikor a férfiak rájöttek arra, milyen szerepet töltenek be a gyermeknemzésben, mások szerint a férfiak fellázadtak a női elnyomás ellen. *„Mert hogy a matriarchális társadalmakat nagyon sokan a patriarchális ellentétének szokták gondolni. Hogy akkor most a férfi irányít, illetve, hogy hosszú ideig a nők ilyen alávett helyzetben voltak, a matriarchális az biztos tők az ellentéte volt, hogy akkor ott a férfiak voltak alávett a nőknek. Csak hogy erre nincsen megmaradt bizonyíték, hogy ez így lett volna. Mert hogy a hátramaradt leletek nem mutatnak hierarchiát. Se a nemek között, se szociálisan. A szellemi vezetők ott nők voltak. Mert hogy az egész ott kezdődött, hogy a férfiak a szellemi vezetést akarták maguknak. (...) És bennem valahogy úgy van, hogy ez szerintem a világban is valahogy így történik, hogy volt az a boldogság-állapot, ami olyan magától értetődő volt, és hogy akkor az ember így elkezdte kipróbálni az erejét, ami igazából egy ilyen férfi-erő-kipróbálás volt. És akkor most ezen pont az zajlik, hogy most tudatosan dönteni, hogy mit szeretnél, hogy hogy akarsz élni. Olyan módon, vagy úgy, ahogy élünk... ?”¹²⁶* Azt tehát, hogy valójában mi történhetett, senki sem tudja.

A gyermekek azonban magukban hordozzák ezt az ősi tudást, ősemlékezetet, ösztönösen érzik, az Istenő követése tehát valahol azt jelenti, hogy ehhez az ártatlan állapothoz kell, jó visszatérni. *„... csak azért nehéz így elkezdni, mert a legtöbb dolog,*

amit gondolunk, az nem egyéni szinten van bennünk, hanem kollektív szinten. ... Azt értem kollektív szinten, hogy mondjuk úgy nő föl több nemzedék, kétezer éven keresztül, mert ezt nyugodtan mondhatjuk, hogy például a nők alacsonyabb rendűek, mint a férfiak, és ez egy tény, hogy így ezt gondolták. Ez tényleg tény. Ez csomó helyen le van írva.... számos megjelenési formája van a világban”¹²⁷ Az ideális (véleménye szerint) az volna, ha újra visszatérne az ember ehhez a tudáshoz. Fentebbi feltételezésünk, miszerint az áhított őskori állapot egyfajta *communitas* volt, beigazolódni látszik, hiszen az egyenlőség és szolidaritás kiterjedt a férfiakra is a társadalmat vezető nők mellett.

A „patriarchális társadalom” elhittette mindenkivel, hogy a nők alacsonyabb rendűek, megszabott szerepeknek kellett és kell megfelelniük, melyek végül a „kollektív tudatalattiba” is bevették magukat. *„...itt van ez a kategória, amitől én hülyét kapok, hogy mitől nő egy nő, vagy mitől férfi egy férfi. Meg mik a férfias tulajdonságok, meg mik a nőiesek. És ezzel én mindig azt érzem, hogy ezek annyira szűkre szabott keretek, amit kitaláltak emberek, a patriarchális társadalom találta ki. És akkor így bemesélték a nőknek. És akkor így azok így lassan elhitték a férfiak is meg a nők is, hogy akkor ez így van, és a nőknek így kell viselkedni. És akkor ezt nevezem én kollektívnek. Hogy nem csak az egyénben van benne, ... hogy ha én nő vagyok, akkor ezt meg ezt csinálom, hanem az sokkal mélyebbre van ágyazva. Érted? Tehát ha lennének a tudatnak rétegei, akkor ez a mélyén, meg az összes többi a tetején. És mivel ezek ott gyökereznek, ezért az egyéni szinten elkezdve nehéz az átalakítása. Nem lehetetlen, csak idő szükséges hozzá”¹²⁸* Láthatjuk, hogy nemcsak a nőknek kell mindenféle elképzeléseknek megfelelni, hanem a férfiaknak is; szerintük a modern kor embere olyan akadályokat és falakat állított magának, melyeket csak kemény munkával lehet lerombolni. Az előbbinek némiképp ellentmond Hadik feltételezése: szerinte modern korunkban a nőnek kell tökéletesnek lenni, ugyanakkor „a SZÉPSÉG mindig is elérhetetlen marad” (Hadik 2008: 69), ez a szépség pedig csak kívülről szerezhető meg. Másutt azt állítja, korunkban „a szépség a női identitás alapja” (Hadik 2008: 68). Kutatott közösségem a hangsúlyt éppen arra helyezi, hogy saját szépségét mindenki megtalálhatja önmagában, csak a „*patriarchalitás*” helyezte minden jó forrását az egyéni kívülre. Számos rítus célja, hogy az ember önmagában is megtalálja a teljességét. Éppen erre utal az is, amikor azt mondják, mindannyian

126 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

127 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

128 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

Isten/nők vagyunk – hiszen mindenkiben egyrészt benne van az isteni, másrészt a férfiúi és női minőség. Az ideális pedig az volna, ha ezt az emberek felismernék.

A „patriarchalitást” személyesíti meg a „zsidó-keresztény kultúrkör” is – számukra ez a dogmatikus, férfiak irányította egyházszervezetet, és világnézetet jelenti. A kereszténység a Kárpát-medencében is rátelepedett a régóta tisztelt Nagyboldogasszonyra, és az év-kör már fentebb részletezett istennőire. A hagyományos keresztény isten-képzet szerintük nem elég emberközeli, hiszen a kihelyezett istenkép is csak emberi találmány: az Isten/nő mindenkiben benne él. Abban sem hisznek, hogy az Isten büntetne, hiszen szereti gyermekeit – az ember csak önmagát bünteti, rossz ember nincs, csak mélyen sérült.

A következőkben néhány, kutatott közösségem számára meghatározó nőalakot mutatok be, a templomot vezető papnő interpretációjában; történetük rövid ismertetése mellett láthatjuk azt is, milyen a viszonyuk a „patriarchalizmus”hoz”, és hogyan élnek tovább a férfiak uralta világban.

A bibliai Mária-alak, Jézus anyja szerintük tipikusan ilyen. Az egyik papnő arról mesélt, szerinte az Egyház nem tudott volna fennmaradni, ha nem hagynak egy nőt a „történetben”, akivel az emberek azonosulhatnak, és aki miatt megbocsátanak az üldöztetéseikért. „(...) és akkor itt van nekünk Mária, a szeplőtelen, és az ő image-ének a kialakítására is nagyon sok energiát fektetett az Egyház, mert ez is külön döntéseknek az eredménye volt, hogy Máriát milyen módon lehet ábrázolni. És akkor arra jutottak, hogy kiutalták Máriának a fehéret, ami ugye a tisztaság színe, meg ezt a reménynek ezt a halvány világoskék, néha még lehet szürkében ábrázolni, de az általában a kereszt alatt van. ... És ami még nagyon jellemző a színek mellett rá, hogy nem lehet látni a haját, tehát hogy általában mindig le van takarva, illetve a testrészeiből sem látszik szinte soha semmi, hanem ha látszik, akkor csak a keze, amiből ugye árad egyfajta ilyen gyógyító energia. És akkor persze ott van a kavargás ezekkel a mindenféle Máriákkal az Újszövetségben...”¹²⁹ Ha pedig megvizsgáljuk az ő értelmezésükben Mária „ellentétét”, Mária Magdalénát, máris teljesebb képet kapunk.

„És akkor itt a másik Mária, Mária Magdaléna vagy a magdalai Mária, aki ugye többfajta kontextusban jelenik meg az Újszövetségben. Egyrészt megjelenik a bűnös nőként, akit Jézus megment a megkövezéstől, megjelenik a nőként, akiből Jézus hét démonot űzött ki, megjelenik abban a kontextusban, hogy ő

volt az, aki Jézus lábát megkenete drága kenetekkel, amin szintén a tanítványok fölháborodtak, megjelenik a kereszt alatt a másik Máriával, illetve ugye ő az, akinek az írás szerint a föltámadott Jézus először megjelenik. Az az érdekes, hogy különböző evangéliumok, hogy különböző részeknél hol említik az ő nevét, hol nem említik. És van egy nagy kavargás, hogy most bűnös, nem bűnös, meg kellett menteni, nem kellett megmenteni, na mindegy, tehát az a lényeg, hogy azért mégis ő lett a bűnös. És akkor neki is ki lett osztva egyházi szabályzat szerint, hogy viszont őt hogyan lehet ábrázolni. És neki is kiosztották a színeit, ami közül az egyik ez a vörös-piros, ... mert a magas papi méltóságok hordhatták ezt a színt, hogyha nő hordta, akkor az mindenképpen a bujaságnak meg a testiségnek a szimbóluma volt. Ugye a prostituáltaknak a vörös lámpás háza, vagy mondjuk a skarlát betűs nőről hallott mindenki. (...) Illetve még a zöldet osztották ki Mária Magdalénának, mert hogy a zöld az meg túl pogány, túlságosan természeti szín, túlságosan földi és túlságosan buja. Illetve a másik az, hogy általában az ő fejét azt nem fedi fátyol, hanem nagyon sokszor ezzel a kibontott hosszú vörös hajával lehet őt látni.”¹³⁰ Az összehasonlításban először is érdemes megfigyelni a színek szimbolikáját. Míg a fehéret, szürkét és világoskékét a szüziességhez és tisztasághoz kapcsolja az Egyház szerintük, addig a vörös (a ruhán és a hajon is) és zöld a bujaság, a pogányság színei. Ugyanez az ellentét jelenik meg a test és a haj (mint a női szexualitás szimbóluma) elfedtségében, illetve az alakok sajátosságaiban is. Azaz, hogy Mária, és gyermeke is szeplőtelen fogant, míg Mária Magdaléna, az erkölcsstelennek beállított és a történetekből kitagadott nő, az ő értelmezésükben szerelmével segített Jézus feltámadásában. „(...) nem tudom, hogy történt keresztre feszítés vagy nem, nem tudom, hogy ez egy szimbolikus történet, úgy, mint Inanna ugyanúgy egy alászállás meg föltámadás, de hogy nekem tetszik az, hogy ehhez ketten kellett. Hogy volt valaki, akit letagadtak, de hogy aki a szerelmével, meg a szeretetével, meg a nyitott szívével megtartotta azt a világok közötti átjárót, amin vissza tudott térni az, aki alászállt, hogy újra föl tudjon emelkedni.”¹³¹

Egyre több párhuzamot fedezhetünk fel e történetek között. Inanna sumér istennő: a hagyomány szerint alászállt az alvilágba, átkelt hét kapun, majd egyesült nővérével, az alvilág urával, így megerősödve tért vissza (ezt örökíti meg egyébként a közismert hét fátyol tánc). Akárcsak Istár Babilonban, mindketten a szerelem és termékenység megteste-

129 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

130 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

131 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

sítói. Ők együtt viszont a férfi elnyomás jelképévé váltak. Inanna idején ugyanis a testiséghez, nőiséghez, szépséghez még semmi szégyenérzet nem társult, nem úgy, mint később Istárnál: „(...) amikor Istár felajánlja a szerelmét Gilgamesnek, hát az olyan módon lehordja Istárt a sárga földig, hogy azt így el se lehet mondani. És van benne az irásokban egy olyan rész, hogy Istár elmegy az apjához, az istenekhez, és akkor azt mondja neki, hogy Gilgamestől kaptam a szégyenemet. Tehát történik egy nagyon érdekes átmenet az emberiség civilizációjában, abban a kétezer évben, mert amíg Inannánál ismeretlen a szégyen, addig hirtelen Istárnál elkezd megjelenni. És aztán ez ugye tovább görög, meg becsúcsosodik, ahogy megyünk előre a kultúrában. És akkor a Mária Magdalénánál ez a furaság: hogy olyan, mintha ott történe egy orvoslás, így a Jézus meg az ő szerelmébe, de közben ez mégsem tud megtörténni, hiszen van egy történet, amit kaptunk róla vagy róluk”.¹³² Az „ősállapot” vágyott szabadsága itt is megjelenik, melyre fokozatosan „rátelepedett” a „civilizációs fejlődéssel” egyfajta meg nem értés. Az édeni állapot, azaz az ősi elképzelt communitas akkor szűnt meg, mikor a „patriarchalitás” hatására az emberek elfelejtették, milyen is volt az: az Istenő szerintük többek közt erre tanít meg visszaemlékezni.

Másik bibliai alak Salome, „aki szintén nagyon érdekes, aki szintén jó nőci, mert ugye a hét fátyol táncával elcsábította Heródest, és azt mondja az Írás, hogy ezért cserébe a Keresztelő Szent János fejét kérte. Az az érdekes Salome alakjában, hogy ő hét fátylat vett le. A hét fátyol tánc az Istárnak az attribútuma volt. (...) Tehát az az érdekessége Salomének, hogy ugye nem lehet kibogozni, hogy mi történt, de hogy igazából ez a rítus ez mégis arra utal, hogy itt sokkal többről volt szó, meg valami másról volt szó, hiszen szintén egy ősi rítust hívott életre. ... vissza lehet vezetni oda, hogy Salome az egyik Mária volt, meg is jelenik a Bibliában a Mária Salome néven, tehát valószínűleg szintén Istárnak az egyik papnője”.¹³³

Kutatott közösségem tehát a hagyományos bibliai történeten és értelmezésen túl saját kontextusába foglalta ezt a nőalakot is, így körve össze a többi Istenővel. Ez az új perspektíva, melyben a fent említett nők szerepét vizsgálják, több más mitikus vagy történelmi személyre is ráilleszthető. Egy ősi héber teremtéstörténetből pl. kiemelik Lilith, mint az önálló nő fontosságát: „Lilith-ről pedig azt kell tudni, hogy ő volt az első nő. Nem Ádám oldalbordájából teremtődött, hanem egyszerre teremtődött Ádámmal,

ő volt Ádám első felesége. Együtt éltek az Édenkertben, de aztán összevesztek, méghozzá a közösülési pozíciókon. Mert Ádám mindenképp ragaszkodott volna hozzá, hogy csak ő lehet felül. És Lilith-nek ez nem tetszett. És akkor otthagytott csapot-papot, elment az Édenkertből, kiment a pusztaságba, a vadonba, és aztán ott szeretkezett azzal, aki szembe jött. Állítólag démonokkal meg mindenkivel szeretkezett, és aztán van egy ilyen történet, ... hogy megpróbálták visszavinni Ádámmal, már meg is fenyegették, hogy elveszik az életét meg minden, és akkor állítólag kiröhögte az angyalokat, hogy ne már, hát nem tudjátok, hogy én még az almafás történet előtt vagyok, és halhatatlan vagyok? Na mindegy, és azután jött Éva, és Lilith azóta is megmaradt, mert őt tették felelőssé a férfiaknak az erotikus álmáiért, meg az éjszakai magömlésért. Tehát azt tartották régen, hogy ez Lilithnek a munkálkodása, és hogy óvni kell ettől a férfiakat, a fiúkat, csecsemőket, azt mindenképp, és volt egy olyan szokás a keresztény papok körében, hogy a nemi szervükre tett kereszttel kellett aludni, mert ilyen módon próbálták védekezni Lilith-nek a csábítása ellen”.¹³⁴ A mítosz tehát egy olyan alakot emel ki, aki ellent mert mondani a férfi akaratnak, és inkább választotta a szabad önállóságot, mint az elnyomott, biztonságos együttélést (v.ö. Graves – Patai 1969).

Az erős és szuverén, önmegvalósító nő képét találták meg többek közt Veronica Franco-ban is (életművét a Velencei kurtizán c. film dolgozza fel):¹³⁵ „Veronica Franco... egy élő személy volt, egy nagyon híres velencei kurtizán volt... a 16. század Velencéjében. Nagyon híres férfiak voltak a szeretői. Velence szinte összes férfit megfordult az ágyában, de például szeretője volt Henrik francia királynak, több festő képet festett róla, Tintoretto, Veronese, és nem csak kurtizánként volt híres, hanem a korának egy nagyon híres költője volt. Tehát hogy egy nagyon intelligens asszony volt. És minden jól ment egészen addig, amíg az nem történt, hogy Velence háborúba lépett a törökökkel, illetve elérte Velencét a pestis-járvány..., akkor előcibálták őt, mert az olyan könnyű volt, ... és akkor boszorkányság vádjával az inkvizíció elé állították, hogy ő hozta bujálkodásával ezt a szörnyűséget a városra. (...) Végül nem halt meg, hanem alapított egy szeretetotthont a prostituáltaknak, meg a prostituáltak gyerekeinek”. Személyében tehát a legközpontibb motívum nem a tény, hogy kurtizán volt, hanem, hogy ezáltal magasan művelt nővé válhatott: „Nagyon fontos, a filmben is ki van hangsúlyozva, hogy

134 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

135 A velencei kurtizán (Dangerous Beauty), amerikai filmdráma, 1998, rendező: Marshall Herskovitz.

132 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

133 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

ami őt megszépítette, az az intelligenciája. ... fontos jelenete a filmnek, hogy nagyon szeretett olvasni. Míg feleségeknem szabadott bejárni a könyvtárba, neki szabad bejárása volt. Tehát minden, ami a feleségek előtt el volt zárva, az a kurtizánok előtt nyitva volt”.¹³⁶ Státusza tehát lehetővé tette, hogy a férfiakéhoz hasonló jogokkal éljen, ugyanez azonban alapot is adott üldöztetéséhez.

Hasonló előélete volt Szent Teodórának is, akibe később beleszeretett Iustitianus bizánci császár: „Aki annyira beleszeretett, hogy megváltoztatott miatta törvényeket. Mert hogy nem az volt kimondva, hogy ő kurtizán, hanem az, hogy színésznő. Mert hogy abban a korban a kettő ugyanaz volt, és hogy nem vehetett el római polgár akkor színésznőt, de megváltoztatta érte a törvényt, tők érdekes, hogy neki is kehely van a kezében, és végül is feleségül vette. És aztán szentté avatták, nem csak szentté avatták, hanem ők tényleg együtt kormányoztak. Nem csak feleség volt, hanem tényleg a szó szoros értelmében császárnő volt. Ott is az történt, hogy összepárosult az intelligencia meg az okosság meg a bölcsesség az ő női erejével”. Nincs ez másképpen Sába királynéval, Salamon király feleségével sem: „(...) A Sába királynőjéről azt kell tudni, hogy ők sem egyszerűen szerelemesek voltak, hanem hogy a Salamon, az egy csomó dolgot vele beszélt meg, és kikérte az ő véleményét (...) És az ő történetük ahol játszódik, az egy matriarchális kultúra volt. (...) Sába magának annak a földnek az istennője volt. És az uralkodó matriarchális királynő annak az istennőnek a földi megtestesítője volt. Tehát igazából ő királynő és istennő volt egy személyben”.¹³⁷ Láthatjuk tehát, hogy nem minden nőnek alakul szerencsétlenül a sorsa, nem mindet nyomta el a „patriarchális” hatalom. Azonban ők is csak férfiak mellett tudtak érvényesülni, férfi nélkül pl. Veronica Franco is kiszolgáltatottá vált.

A fenti példánál olyan mitikus mintákat láthatunk, melyek a templom teljes mitológia-világában jelen vannak: a nők, akik fellázadtak, és kiharcolták, hogy elismerjék őket a férfiak, akik bíztak saját erejükben, és nem fogadták el a hagyományos női szerepeket (mint pl. a háztartás vezetése, anyaság). Mítoszaik számtalan forrásból erednek: közös bennünk, hogy az azokat kereső és megtaláló, a templomot alapító papnő „Érzés alapján, illetve más mítoszokkal való hasonlóság alapján, a bennünk megjelenő egyetemes szimbólumok alapján”¹³⁸ válogatta össze.

136 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

137 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

138 Részlet a templomot alapító papnő egyik leveléből.

Legyen szó tehát történetekről, könyvekről, filmekről, a spontaneitásnak nagy szerepe volt, van a folyamatban. Lényegtelen, hogy az alakok valóságosak, vagy pusztán meseiek, az üzenetük a fontos, mely a modernitásban, a mai nők számára is megállja a helyét.

Azt láthatjuk tehát, hogy kutatott közösségem tagjai az eredetitől eltérően értelmezik ezeket a különböző környezetből kiragadott nőalakokat. Korábbi történetük pusztán annyiban őrzi meg jelentőségét, hogy közvetíti azokat a mítoszokat, melyekben átalakulhat szerepük. A hangsúly azokon a vonásokon van, amik miatt ezek az alakok fontos, követendő példák lesznek, és így hozzájárulnak női identitásuk egészéhez.

De miért tartanak a fenti férfiak az erős nőktől? Miért találunk olyan kevés férfit az Istennő-kultusz követői között?

Kutatott közösségem szerint a férfiak azért maradnak hazánkban egyelőre távol ettől a kultúrától, mert őket a „csak a fejük által lehet megfogni”,¹³⁹ azaz bizonyítani kell az Istennő jelenlétét, számukra nem elég a megézés. „Egyébként ez nem fej dolog, ez az érdekes. Itt neked a fejedet levágják. Tudod milyen? És nem marad, csak a lelked. És ezért nehéz..., mert hogy nem racionális. ...Elkezded méregetni, és akkor pi, meg nem tudom milyen egyéb számtörvények szerint berakni... lényegét vesztí az egész érted? Szóval kimegy belőle a lélek, amiről szó van. És ebben szerintem megtalálni azt, hogy hogyan lehet ebben jól közvetíteni, hogy hol tudsz ezzel, de lehet, hogy a totál fej-embernek nem tudom... De lehet, hogy valakit meg pont a feje az, ami megfog. ... Lehet, hogy tud róla, de szándékosan nem megy el... halvány lila gőze sincs arról, hogy mit adhat neki. Érted? És nem számít arra, hogy végig tudja vinni az egészet”. Az egyik templomi papnő itt arról beszélt, hogy mennyire különböző lehet az ok, ami az egyes embereket megfogja az Istennő-kultuszban, illetve, hogy ezt átélni kell, érezni, és nem a megértésére törekedni, mert akkor elveszti eredeti lényegét, éppen ezért lehet nehéz sok férfinak, hiszen megközelítésük szerint a férfiakra sokkal inkább jellemző ez a fajta realista gondolkodás (és kevésbé hagyatkoznak érzelmeikre). Ahogy egy papnő-jelölt erről vélekedett, „általában a papnők voltak mindig az irányító egyéniségek, szerintem teljesen máshogy élnek meg a világot, mint a férfiak. Szóval hogy a nők az irányító egyéniségek, akik látnak és éreznek, és tudják, hogy mi szükséges. Sokkal globálisabban, sokkal átfogóbban látjuk a dolgokat, mint egy férfi. Egy férfi az látja, hogy itt van ez, oké, ezt meg kell fogni, el kell vinni, az kell, meg kell

139 Részlet G.K.-val készült egyik interjúmból.

csinálni, öö... nagyon kevésnek van olyan rálátása. (...) A férfiak tök máshogy működnek. Mindig egy... azért is mondják azt, hogy minden erős híres férfi mögött egy erős nő van”.¹⁴⁰ A templomban többször szóba került a téma, és mindig viszonylag egységes véleményt alakítottak ki a jelenlévők (függetlenül attól, hogy papnők, tanulók, vagy csak a szertartások résztvevői voltak): ha nők irányítanák a világot, sokkal békésebb, kiegyensúlyozottabb volna.

A „patriarchális világ”, azaz a spiritualitásra kevésbé fogékony, vagy szkeptikus férfiak tehát a „racionális világszemlélet” képviselői. Ez kutatott közösségem számára azt jelenti, hogy ezek az emberek – esetünkben a többségi társadalom – nem akarják, nem hajlandók észrevenni az „Istenő állandó jelenlétét”, az „élet sok-sok szépségét és örömét”, és a szabadságot, melyet szerintük csak saját elménk korlátoz. Számukra tehát a valóság egészen más: arra próbálnak tanítani, hogyan lépjen ki az ember a hétköznapi taposómalmából, hogy nyugodtan élvezze életének minden pillanatát a negatívumokkal együtt. Izgalmas példáját láthatjuk annak, amiről Geertz is ír, azaz, hogy a valóság mindenkinek mást jelent (Geertz 2001). Ez a másfajta valóság-megközelítési mód sok mindenben megtalálható.

Az egyik, kutatott közösségemben elég nagy hangsúlyt kapott ilyen jelenség a szexualitás „patriarchalizmus” általi elnyomása, tárgyiasítása. Foucault is ír erről a represszióról, mely szerint a XVII. század polgári társadalmától indult ki (Foucault 1996). Erre egyszerű példa lehet az egyik papnő szerint a hárem: „és a hárem, ami eredetileg szintén nem az volt, a háremnek a rendes neve az volt, hogy haram, és azt jelentette, hogy a nők szentélye. Har istennőnek a szentélyei voltak a háremek. Ahol az ő szent prostituáltjai szolgáltak. Aztán jól kisajátította magának egyetlen férfi”.¹⁴¹ Amint már korábban is láthattuk, hasonló témájú mítoszok értelmezésében központi szerepet kap számukra egy vagy több férfialak, akik megtörik a korábbi, jól működő rendet. Az általuk közvetített világnézet pedig oly mértékben elterjedt a mai kor civilizációiban, hogy a visszatérés ehhez a – szerintük – hagyományos értékrendhez, szinte minden alkalommal megütközést kelt. A Szamszára¹⁴² című film kapcsán a templomot vezető papnő a férfi főszereplő önzéséről beszélt: „Ilyenek szoktak lenni ezek a nagy megvilágosodott férfi-történetek, hogy a férfiak megvilágosodnak,

de arról nem szól a történet, hogy milyen családot hagytak ott a francba, meg hogy azokkal mi lett..., és akkor a feleségnek elhangzik egy olyan a szájából, hogy ha tudnál szeretni, akkor itt helyben meg tudnál világosodni. (...) ...mégis, a buddhizmus is, meg az is mint könyv-vallás azt az üzenetet próbálja sugallni, hogy vedd le a szexualitást és vedd le a vágyakat ahhoz, hogy te eljuthass istenhez. És én továbbra is azt gondolom, hogy ez egy szemem szedett hazugság. Én nem látok olyan embert, aki a vágyait le tudná győzni”. Saját papnői tapasztalatai alapján mesélt ezekről, hiszen a templom több szertartása és programja szól arról, hogy ezeken az évezredek berögződéseken a résztvevők végre túlléphessenek. Ennek egyik útja lehet annak felismerése, ami pl. Mária Magdaléna fent megismert történet is a tanulsága, a szentség és szexualitás újbóli találkozása: „És én azt gondolom, hogy ez a szent szajha, ez a szent prostituált energia, tehát a szexualitásnak és a szentségnek az összeérése az itt különböző korokban azért előkerült. Merthogy az a meggyőződésem, hogy a hippo-korszakkal, meg a szabad szerelmével teljesen az kezdett visszaszűrődni a világba. 'Ne háborúzz, hanem inkább szeretkezz'... és igazából az én nagy reményemem nekem az, hogy ez vissza tud jönni a mindennapokba, és vissza tudunk találni egy olyan megszentelt szexualitáshoz, ami tényleg azzá válik, ami valamikor a szexualitás volt. (...) Úgyhogy én azt hiszem, hogy lehet a szexualitással istenhez emelkedni. És még azt is gondolom, hogy a szexualitás meg a szerelem igazából nem ismer olyan korlátokat, mint amit mi oda szoktunk. Tehát egyrészt szerintem nem ismeri a kornak a korlátját, szerintem nem ismeri a nemi korlátokat, ezek mind csak emberek által kitalált szabályok. Szerintem nem ismeri a bórszint se, sőt, azt gondolom, hogy akár még egyedül is megélhető”. Ez a fajta szabad(os)ság azonban a külvilágból néha ellenséges reakciókat vált ki. A papnők gyakran szerveznek a saját elképzelésük szerinti zárandoklatot Csíksomlyóra. Ez viszont nem a keresztény hagyomány szerinti pünkösdi búcsú, ilyenkor ők az időszak és a hely szexuális energiája miatt zárandokolnak el oda. Azonban ez többeknek nem tetszett. „Arra akartam ezekkel a történetekkel utalni, hogy mennyire egy olyan kultúrában nőttünk fel, ami a szentséget, meg a szexualitást, meg a testiiséget elválasztja egymástól. És igazából a csíksomlyói levelekben is az volt a legnagyobb problémájuk, hogy én hogy merem ezt a kettőt összekapcsolni. Tehát ez a szentnek meg a szajhának az összekapcsolása, hogy ez förtelmes, és a szentséggel együtt említeni ilyen szavakat, hogy bujaság meg érzékiség, meg szexuálisan lüktető, ez megint csak valami, ami gyalázatos”. Alkal-

140 Részlet T.M.-mel készült egyik interjúmból.

141 Részlet V.K.-val készült egyik interjúmból.

142 Szamszára (Samsara), indiai-német-olasz-francia filmdráma, 2001, rendező: Nalin Pan.

manként tehát szembenállásba ütközik törekvésük, hogy a többségi társadalommal is megismertessék nézeteiket.

A szentség tehát a nő természetközelségéből fakad, ennek pedig egyik legnyilvánvalóbb jele a menstruáció. Interjúalanyaim elbeszéléseiből megtudhattuk, hogyan érdemes kezelni ezt a folyamatot, milyen energiák szabadulnak fel ilyenkor, és azt is, hogy többek közt emiatt lehetnek a nők fogékonnyabbak az Istennői tanításokra.

Kutatott közösségem identitásképzésének egyik fontos pontja, hogy azt a többségi társadalommal szemben – ahogy ők nevezik, a „patriarchalizmussal” szemben – fogalmazzák meg. Ennek kapcsán láthattuk, mik azok a mitikus elemek, melyekből felépítik ennek a társadalomnak az arculatát, és mi az, amivel ők szembehelyezkednek. A nők lealacsonyítása és a szexualitás elnyomása szerintük nagymértékben hozzájárult mai társadalmunkhoz, mely szerintük nem működik megfelelően, éppen ezért megfigyelhetjük az édeni állapotba való visszavágyódást. Az elnyomást különböző idealizált nőalakok történetén keresztül ismerhettük meg, mint Mária Magdolna, Salomé vagy Veronica Franco. Mivel mindegyikük valahogyan fellázadt az elnyomás ellen, megvizsgáltuk a férfiak szerepét is kutatott közösségem elméletében. Ők képviselik szerintük a „racionális világszemléletet”, mely az őskori „matriarchális”, békés és egyenlő társadalmakat átalakította.

Felhasznált irodalom

- Bakó Boglárka – Tóth Eszter Zsófia 2008 szerk. *Határtalan nők. Kizártak és befogadottak a női társadalomban*. Nyitott Könyvműhely, Budapest.
- Boglár Lajos 1995 *Vallás és antropológia. Bevezetés. Szimbiózis kötetek 4. Szimbiózis*, Budapest.
- Csikszentmihályi Mihály 2004 *Flow – Az áramlat*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Diószegi Vilmos 1971 *Az ősi magyar hitvilág*. Gondolat, Budapest.
- Dömötör Tekla 1981 *A magyar nép hiedelemvilága*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Douglas, Mary 2003 *Rejtett jelentések*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Eliade, Mircea 2009 *Szent és profán*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Eliade, Mircea 1999 *Misztikus születések. Tanulmány néhány beavatástípusról*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Eliade, Mircea 2006 *Mitoszok, álmok és misztériumok*. Cartaphilus Kiadó, Budapest.
- Erdélyi Zsuzsanna 1991 szerk. *Boldogasszony ága. Tanulmányok a népi vallásosság köréből*. Szent István Társulat, Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.
- Foucault, Michel 1996 *A szexualitás története. A tudás akarása*. Atlantisz, Budapest.
- Geertz, Clifford 1994 *Az értelmezés hatalma*. Századvég Kiadó, Budapest.
- Gennep, Arnold van 2007 *Átmeneti ritusok*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Graves, Robert – Patai, Raphael 1969 *Héber mítoszok: A Genézis könyve*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Hadik Andrea 2008 „Tükröm, tükröm, mond meg nékem...”, avagy gondolatok a szépségmítosz néhány aspektusáról. In Bali János – Fiáth Titanilla – Nikitscher Péter – Szász Antónia szerk. *A kultúra kódjai. A 60 éves Kapitány Gábor köszöntésére*. MOME, Budapest, 63-75.
- Melton, J. Gordon 1990 *New age encyclopedia*. Gale Research International Ltd., Detroit; London.
- Ortner, Sherry B. 2003 Nő és férfi, avagy természet és kultúra? In Biczó Gábor szerk. *Antropológiai irányzatok a második világháború után*. Csokonai Kiadó, Debrecen, 195-212.
- Turner, Victor 2002 *A rituális folyamat*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Veres Kriszta: *Csiksomlyó titka*. Forrás: http://www.istennotemplom.com/files/in_csiks.pdf (letöltés: 2011. 03. 27.).
- Veres Kriszta: *Az Istennő Papnöje*. Forrás: http://www.istennotemplom.com/files/in_papnoje.pdf (letöltés: 2011. 03. 27.).
- Veres Kriszta: *Az Istennő visszatér*. Forrás: http://www.istennotemplom.com/files/in_visszater.pdf (letöltés: 2011. 03. 27.).
- Veres Kriszta 2008 *Boldogasszony jóskártya útmutató könyv*. Kiadja az Istennő Lángja Kft., Budapest.
- York, Michael 2003 *Paganism as a World Religion*. New York University Press, New York.

Schneider Kata

A „Nő” mítosza az Istenő Templomban

A budapesti Istenő Templomban végzett egy éves terepmunkám során rá kellett jönnöm, nőnek lenni nem olyan egyszerű, mint gondoltam. A kulturális antropológia módszertanát alkalmazva kutatásom elsősorban az Istenő-kultusz mítoszaira és rítusaira fókuszált, ám mindezek – mint időközben kiderült – annyira szorosan kötődnek a nőiséghez, hogy ezt is vizsgálnom kellett.

Az Istenő-kultusz – ahogyan a közösség nevezi magát – egy újpogány, New Age mozgalom, „élet-szemlélet” (mondják a tagok, szembehelyezkedve a „vallás” fogalommal). Szerintük az Istenő (vagy Természet Anya, Gaia, stb.) azonos a világ összes más istenségével, ő teremtett mindent, minden ember az ő gyermeke. Itt azt mutatom be néhány, a terepmunkám során tapasztalt példával, hogy miért tartják szentnek a „Nőt”, és mint az Istenő maga, hogyan egyesít magában sokféle minőséget: a szüzet, a szajhát, az anyát, a varázslót/boszorkányt, vagy a feleséget.

The Myth of the „Woman” in the Goddess Temple

After a year of fieldwork at the Goddess Temple in Budapest, it turned out that being a woman is not that simple as I thought. Using the methods of cultural anthropology the research was about rites and myths among the Goddess Cult members in Budapest at the first place, but I realized, that all of these are connected to femininity so strong that I had to study it as well.

The Goddess Cult – as they name it – is a New Age and neopagan 'view of life' (the members prefer this term to 'religion'). The members think, that the Goddess (or Mother Nature, Gaia, etc.) is equal to all other gods in the world, she created everything, and – as they told me – we are all her children. Like the Goddess herself, the woman is also multifarious – maiden, jade, mother, enchantress, wife, etc. – and sacred at the same time. In this article I try to explain and interpret this complexity through several examples from my fieldwork experiences.